

Kunnan vesihuoltosuunnitelma viitoittamaan tietä kohti kestäväää vesihuoltoa

Vuoden 2026 alussa voimaan tulleet vesihuoltolain muutokset ja uusi valtioneuvoston asetus vesihuollosta vaikuttavat monin tavoin niin kuntiin vesihuollon järjestäjänä, vesihuoltolaitoksiin palvelun tuottajina kuin valtion uuden elinvoimakokeskuksen tehtäviin vesihuoltolain yleisenä valvontaviranomaisena. Joitakin muutoksia tuli myös kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen vesihuoltolaissa säädettyihin tehtäviin. Uusilla säännöksillä on toki vaikutuksia myös vesihuoltopalvelujen käyttäjiin.

PAAVO TAIPALE
Dipl. ins., Yhdyskuntatekniikan
päällikkö, Suomen Kuntaliitto ry
paavo.taipale@kuntaliitto.fi

Kunnan vesihuoltosuunnitelma on uusi työkalu kunnille vesihuollon järjestämisen järkevöittämiseen. Siitä säädetään vesihuoltolain uudessa 5 a §:ssä. Suunnitelman tavoitteet ja sisältö muistuttavat jossain määrin vuosina 2001–2014 voimassa olleen vesihuoltolain mukaista vesihuollon kehittämissuunnitelmaa, mutta uudistetun lain mukaiselle suunnitelmalle on säädetty uudessa vesihuoltoasetuksessa (1173/2025) täsmällisemmät sisältövaatimukset.

Suunnitelman tavoitteena on muodostaa yleiskuva vesihuoltopalvelujen arvioidusta tarpeesta ja keinoista tyydyttää tarpeet tulevaisuudessa. Kunta laatii suunnitelman yhteistyössä kunnan alueella toimivien vesihuoltolaitosten ja tukkuvesihuoltolaitosten sekä tarpeen mukaan muiden kuntien ja muiden keskeisten tahojen kanssa ja hyväksyy sen. Tällaisia tahoja voivat olla esimerkiksi muiden kuntien vesihuoltolaitokset, alueen pelastuslaitos ja kuntien terveyden- ja ympäristönsuojeluviranomaiset. Suunnitelmassa tulee

ottaa huomioon lain 5 §:n mukaisen vesihuollon alueellisen yleissuunnittelun tavoitteet ja se on sovittava yhteen kunnan alueidenkäytön suunnittelun kanssa. Täten kytkentä kunnan maankäyttöpoliittikkaan ja kaavojen toteutumiseen on keskeistä. Vesihuoltosuunnitelma voidaan laatia myös usean kunnan yhteistyönä, jolloin kukin kunta hyväksyy suunnitelman osaltaan.

Kunnan vesihuoltosuunnitelma ei ole oikeusvaikutteinen asiakirja, vaan strategianluonteinen kuvaus vesihuollon tulevaisuuden tilasta kunnassa 10–20 vuoden aikajänteellä. Vesihuoltosuunnitelma tulee pitää ajan tasalla. Laissa ei ole säädetty tarkistusväliä suunnitelmalle ja se vaihtelee huomattavasti kunnan kasvu- tai supistumisvauhdin mukaan.

Yleiskatsaus kunnan vesihuoltopalveluista

Kunnan vesihuoltosuunnitelmassa tulee yleisellä tasolla kuvata vesihuoltopalvelujen käyttäjiä ja tuottajia kunnassa suunnitelman laatimishetkellä. Voidaan esimerkiksi kuvata taaja-asutuksen ja haja-asutuksen määrää ja sijoittumista kunnassa sekä teollisuuden ja palvelujen osuutta kunnan alueen vesihuoltolaitosten veden myynnistä ja jäteveden vastaanotosta.

Vesihuoltopalvelujen tuotantoa kuvataan perustiedoilla kunnan alueen vesihuoltolaitoksista ja niiden palvelemien

asukkaiden osuudella kunnan koko väestöstä. Erilaiset vesihuoltotoimijoiden organisaatiomuodot ja toimijoiden keskinäinen yhteistyö tuodaan esille, jos kunnassa on kunnan oman vesihuoltolaitoksen lisäksi muita vesihuoltolaitostoitumijoita. On hyvä huomata, että kunnan vesihuoltosuunnitelma on julkinen asiakirja ja siinä ei pidä esittää yksityiskohdista tietoa vesihuoltoinfrastruktuurista tai sen sijainnista.

Väestöennusteet, elinkeinorakenteen arvioitu kehitys ja kaavoitus tilanne

Suunnitelmassa tulisi lyhyesti kuvata eri tahojen laatimien väestöennusteiden arvioita kunnan asukasmäärästä 10–20 vuoden aikajänteellä samoin kuin elinkeinorakenteen odotettavissa olevia muutoksia ja niiden vaikutusta asutuksen ja yritysikiinteistöjen sijoittumiseen kunnan alueella. Vastaavaa tarkastelua on kunnassa joka tapauksessa tehty maankäytön suunnittelun ja kunnan strategiatyön yhteydessä. Tässä suunnitelmassa voidaan hyödyntää näiden asiakirjojen sisältöä ja dokumentaatiota soveltuvin osin.

Kuvaus kunnassa tavoiteltavasta vesihuollon palvelutasosta

Suunnitelmassa tulisi kuvata yleisesti, millaista palvelutasoa vesihuollossa kunnan alueella tavoitellaan. Vesihuoltoasetuksessa ei tarkemmin määritellä miten palvelutasoa tulee kuvata. Olennaista palvelutasossa kunnan

Kuva: KS / Unsplash

kannalta on palvelun (tekninen) laatu, toimintavarmuus ja kustannustehokkuus. Tätä voidaan kuvata, mitata ja seurata erilaisten tunnuslukujen avulla. Suunnitelmassa voidaan kuvata millä alueilla keskitettyä vesihuoltopalvelua tulevaisuudessa tuotetaan ja missä jatkossa vesihuolto hoidetaan kiinteistökohtaisesti, vaihtelevatko vesihuutomaksut eri alueilla ja millä perusteilla sekä miten kunta arvioi alueensa vesihuolto-organisaatioiden kehittyvän suunnitelmakaudella. Kuvauksen tulee kattaa koko kunnan alue ja vähe- nevän väestön kunnissa tulisi myös arvioida mahdollista tarvetta supistaa keskitetyn vesihuollon palvelutarjontaa.

Palvelutason kuvauksessa voidaan hyödyntää soveltu- vin osin Kuntaliiton vuonna 2016 julkaisemaa opasta *Vesihuollon kehittäminen ja ohjaaminen*, kun otetaan huomioon, että kaikilta osin oppaan viittaukset lainsäädäntöön eivät enää ole ajantasaisia.

Kuvaus kunnan yhteistyöstä ja tavoitteista vesihuolto-osuuskuntien kanssa

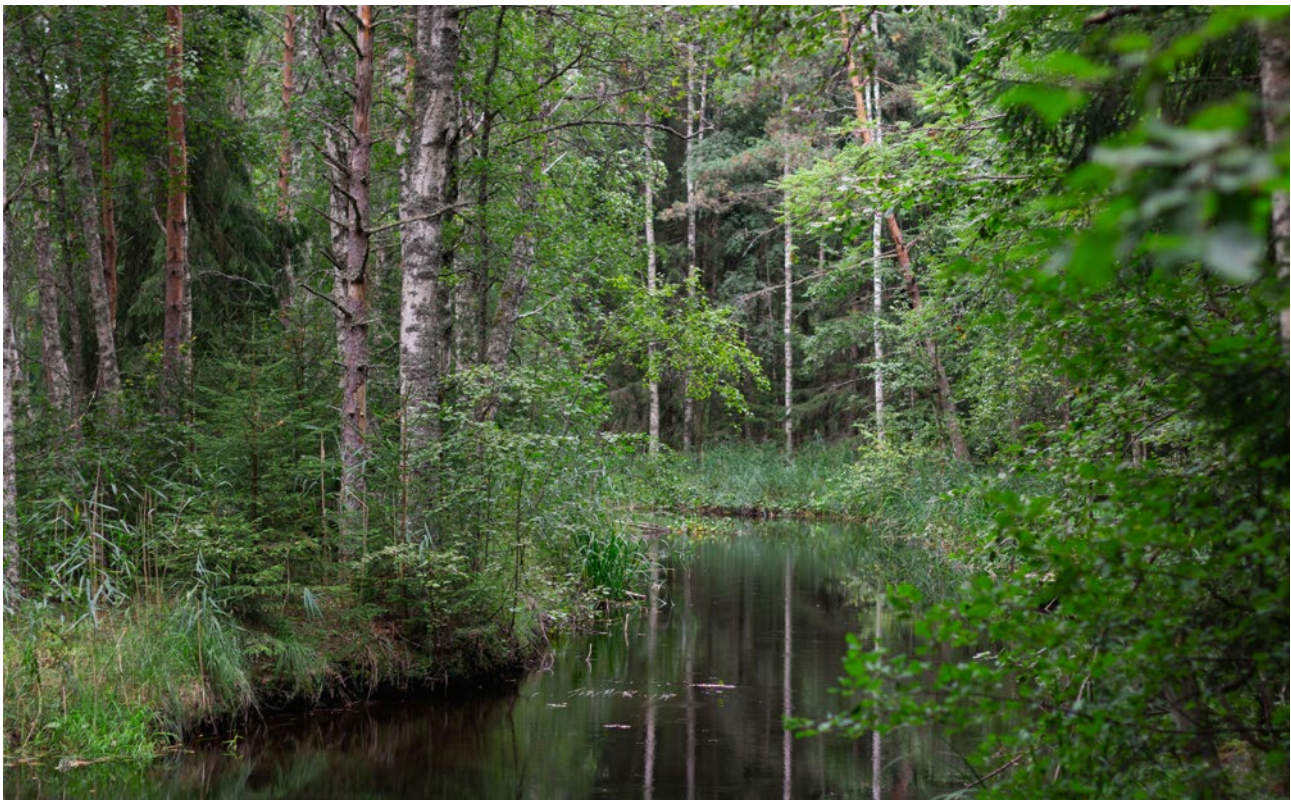
Jos kunnan alueella toimii vesihuolto-osuuskuntia tai muita yksityisoikeudellisia vesihuoltolaitoksia, suunnitel- massa tulee kuvata niiden kanssa harjoitettavaa yhteistoimintaa ja sen tulevaisuuden näkymiä. Yhteistoiminta voi olla esimerkiksi tiedonvaihtoa säännöllisissä tapaamisissa tai raakaveden tai talousveden myyntiä tai jäteveden joh- tamis- ja käsittelypalveluja.

Suunnitelmassa tulisi myös kuvata kunnan tavoitteita ja toimenpiteitä alueensa vesihuoltolaitosten kyvykkyyden parantamiseksi, kuten laitosten keskinäisen tai laitosten ja kunnan vesihuoltolaitoksen yhteistyön tiivistämiseksi tai vesihuolto-organisaatioiden yhdistämiseksi. Erityistä huomiota on tarpeen kiinnittää kunnan rooliin ja toi- menpiteisiin alueensa vesihuoltolaitosten häiriötilanteisiin varautumisen parantamiseksi.

Kuvaus vesihuoltolaitosten nykyisistä ja suunnitelluista toiminta-alueista

Vesihuoltosuunnitelmassa tulisi kuvata vesihuoltolaitos- ten nykyiset toiminta-alueet kunnan alueella sekä lisäksi arvioida todennäköisiä suunnitelmakaudella hyväksyt- täviä uusia toiminta-alueita. On huomattava, että tässä suunnitelmassa esitetyt arviot tulevista toiminta-alueista eivät ole kuntaa sitovia kirjauksia, vaan toiminta-alueiden hyväksyminen riippuu olennaisesti alueiden maankäytön kehittämisestä ja asemakaavojen toteutumisesta. Kuvausta ei edellytetä tehtävän kartta- tai paikkatietomuodossa, jos sanallinen kuvaus on tietosisällöltään riittävän selkeä.

Kunnassa voi olla myös jollain alueella suunnitelma- kaudella näköpiirissä vesihuoltopalvelujen tarpeen väheneminen siinä määrin, että voi tulla perustelluksi supistaa toiminta-alueita. Tätäkin on hyvä arvioida vesihuoltosuunnitelmassa.

Kuva: K8 / Unsplash

Kuvaus kunnan vesihuoltopalveluiden tuottamistavoista

Suunnitelmassa tulisi esittää katsaus kunnan alueen vesihuoltopalvelujen nykyisistä tuottamistavoista ja niiden suunnitelluista tai tavoitelluista muutoksista suunnitelmakaudella. Kuvauksen tulisi sisältää vedenhankinnan ja jätevedenkäsittelyn vaihtoehdot ja mahdollisen yhteistyön muiden kuntien ja vesihuoltolaitosten kanssa. Näiltä osin tulee arvioida raakavesilähteiden riittävyys. On huomattava, että edellä kuvattavista asioista ei pidä esittää yksityiskohtaista kohdetietoa tässä julkisessa suunnitelmassa.

Kunnan omistajapolitiikka vesihuollossa ja kunnan määräysvallassa olevien vesihuoltolaitosten omistajaohjaus

Uudistetun lain myötä kunnalla ei omistajapolitiikassaan ole enää vaihtoehtona omistamansa vesihuoltolaitoksen myynti yksityiselle sektorille. Oman omistuksen vaihtoehtoina ovat kuitenkin edelleen myynti toiselle kunnalle tai kunnan tai kuntien yhteisesti kokonaan omistamalle vesihuoltolaitokselle sekä uuden kuntien yhteisen vesihuoltolaitoksen perustaminen. Omistajapolitiikan (mitä omistetaan, miksi omistetaan) rinnalla on kunnan linjauksissa vesihuollon osalta tärkeää syventyä entistä painokkaammin vesihuoltolaitoksen omistajaohjaukseen (miten omistetaan). Tässä suunnitelmassa voidaan hyödyntää kunnan yleisissä omistajapolitiittisissa asiakirjoissa olevia vesihuoltoa koskevia kirjauksia.

Kunnan omistuksessa ja määräysvallassa olevien vesihuoltolaitosten osalta suunnitelmassa tulee kuvata, miten näiden laitosten omistajaohjaus on järjestetty ja mahdollisesti kehittyy suunnitelmakautena, millaisia tavoitteita omistajaohjaukselle asetetaan ja millä toimenpiteillä ne saavutetaan. Kuntalain 46 §:n mukaan omistajaohjaus tarkoittaa toimenpiteitä, joilla kunta omistajana tai jäsenenä myötävaikuttaa yhtiön ja muun yhteisön hallintoon ja toimintaan. Tässä yhteydessä omistajaohjausta on mahdollista kuvata myös kunnan liikelaitoksena toimivan vesihuoltolaitoksen osalta.

Kuntalain 47 §:n mukaan omistajaohjauksella on huolehdittava siitä, että kunnan tytäryhteisön toiminnassa otetaan huomioon kuntakonsernin kokonaisuus. Kunnan tytäryhteisön hallituksen kokoonpanossa on otettava huomioon yhteisön toimialan edellyttämä riittävä talouden ja liiketoiminnan asiantuntemus. Tätä periaatetta on hyvä noudattaa myös liikelaitoksena toimivan vesihuoltolaitoksen hallinnossa. Suunnitelmassa on tarpeen kuvata, miten edellä mainitut periaatteet toteutuvat kunnassa.

Mikäli kunnan alueella toimii yksityisomisteisia vesihuoltolaitoksia, omistajapolitiittisessa tarkastelussa tulisi pohtia kunnan roolia tulevaisuudessa suhteessa niihin. Jos kunta on

jo vähemmistöosakkaana tai jäsenenä alueellaan toimivassa yksityisomisteisessa vesihuoltolaitoksessa, kunnan rooli laitoksessa ja sen hallinnossa tulisi kuvata suunnitelmassa.

Kunnan vesihuoltotehtävistä vastaavat tahot

Suunnitelmasta tulee käydä ilmi vesihuoltolain 4 b §:n mukaisesti vesihuoltotehtävistä kunnassa vastaavat tahot. Tämä tarkoittaa ennen kaikkea vesihuoltolaissa (5 a §, 6 §, 8 §, 8 a §, 8 b § ja 9 b §) kunnalle säädettyistä vesihuoltotehtävistä vastaavaa kunnan hallintosäännössä määriteltyä tahoja, joka on yleensä lautakunta, valiokunta tai kunnanhallitus. Lisäksi suunnitelmassa todetaan vesihuoltolain mukaiset kunnan valvontaviranomaiset, joita yleisimmin ovat kunnan ympäristönsuojeluviranomaisena ja terveys- ja ympäristönsuojeluviranomaisena toimivat luottamuselimet.

Vesihuoltosuunnitelman hyväksyminen

Vesihuoltosuunnitelman hyväksyy kunta. Ellei kunta hallintosäännössään ole muuta määrännyt, suunnitelman hyväksyy kunnanvaltuusto. Vesihuoltolaissa on suunnitelman hyväksymiselle säädetty kahden vuoden siirtymäaika lain voimaantulosta, joten vesihuoltosuunnitelma tulee hyväksyä 31.12.2027 mennessä.

On hyvä huomata, että sama kahden vuoden siirtymäaika on säädetty myös uudelle vesihuoltolaitoksen laatimalle ja hyväksymälle vesihuoltolaitoksen omaisuudenhallintasuunnitelmalle. Omaisuudenhallintasuunnitelmaan tarvitaan taustatietoa kunnan vesihuoltosuunnitelmasta, joten suunnitelmien valmistelu kunnassa kannattaa aloittaa mahdollisimman pian.

Lisäksi sama kahden vuoden siirtymäaika koskee vesihuoltomaksuja, joten maksujen tulee olla uudistetun lain mukaiset 1.1.2028 alkaen. Maksutason asettamiseen ja sen varmistamiseen, etteivät mahdolliset maksutarkistukset muodostu kohtuuttomiksi, mutta maksuilla toisaalta voidaan pitkällä aikavälillä kattaa kustannukset, tarvitaan puolestaan taustatietoa omaisuudenhallintasuunnitelmasta.

Lähteet

Vesihuoltolaki:
<https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/2001/119>.

Valtioneuvoston asetus vesihuollosta:
<https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/saadostokoe-lma/2025/1173>

Kuntalaki:
<https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/2015/410>. 💧